

Газыбекова А.О.

ЖУБАЙЛАРДЫН УКУКТУК МҮЛКҮН МЫЙЗАМДУУ ЖӨНГӨ САЛУУНУ
ЖАКШЫРТУУНУН КЕЛЕЧЕГИ ЖАНА ЖОЛДОРУ

Газыбекова А.О.

ПЕРСПЕКТИВЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРАВОВОГО
РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗАКОННОГО ИМУЩЕСТВА СУПРУГОВ

Gazybekova A.

PROSPECTS AND WAYS TO IMPROVE THE LEGAL REGULATION
OF THE LEGAL PROPERTY OF SPOUSES

УДК: 347.6

Бул макалада авторлор укуктук жөнгө салуу маселелерин, Концепцияны, аны түзүүнүн себептерин, аны ишке ашыруунун шарттарын, жалпы мүлктүн катышуучуларынын укуктук статусун, жалпы мүлктө болгон мүлктү бөлүштүрүүнүн негизин жана тартибин, бир жубайдын жалпы мүлктүнүн мисалын колдонуп карашат. Мүлк мамилелеринин Заманбап моделинде жалпы мүлктү курууну ишке ашырууну түшүнүү үчүн интеграцияланган ыкма аныкталган. Биргелешкен менчик түзүлгөн учурлардын бири-жубайлардын биргелешкен менчиги. Жубайлардын ортосундагы мүлктүк мамилелер жаатындагы маанилүү маселе – алардын биргелешкен мүлктүн бөлүштүрүү. Бул заманбап жарандык жана үй-бүлөлүк мыйзамдардын алкагында, атап айтканда, жубайлардын мүлктүк мамилелери жаатында абдан актуалдуу. Ажырашуу процесси көбүнчө жубайлардын жалпы мүлктүн бөлүшүү маселелерине байланыштуу талаш-тартыштар менен коштолот, аларды чечүү өтө кыйын.

Негизги сөздөр: мүлк, мамиле, жубайлар, ишке ашыруу, менчик, үй-бүлөлүк, мыйзам, укуктук абал.

В данной статье авторы освещают вопросы правового регулирования, понятие, причины его формирования, условия его реализации, правовой статус участников общей собственности, причины и распределение имущества, находящегося в общей собственности, на примере общей собственности один супруг. В современной модели отношений собственности определен комплексный подход к пониманию осуществления строительства общего имущества. Одним из случаев, в котором создается совместное владение, является совместное владение супружеской парой. Важным вопросом в сфере имущественных отношений между супругами является распределение их совместного имущества. Это очень актуально в рамках современного гражданского и семейного права, особенно в сфере имущественных отношений супругов. Бракоразводный процесс часто сопровождается спорами, связанными с разделом совместного имущества супругов, которые очень сложно разрешить.

Ключевые слова: собственность, отношения, супружеская пара, перемещение, имущество, семья, закон, правовой статус.

In this article, the authors cover issues of legal regulation, the concept, the reasons for its formation, the conditions for its implementation, the legal status of the participants of the common property, the reasons and distribution of the property that is in the common property, using the example of the common property of one spouse. In the modern model of property relations, an integrated approach to understanding the implementation of the construction of common property has been defined. One case in which co-ownership is created is the co-ownership of a couple. An important issue in the field of property relations between spouses is the distribution of their joint property. This is very relevant in the framework of modern civil and family law, especially in the field of property relations of spouses. The divorce process is often accompanied by disputes associated with the division of the joint property of a couple, which are very difficult to resolve.

Key words: property, relationship, married couple, transposition, property, family, law, legal status.

Үй-бүлө – бул адамдын жашоосундагы эң маанилүү нерсе. Үй-бүлөдө адам баласы сүйүү жана колдоо таба алат ж.б. Албетте, үй-бүлө түшүнүгү өзгөрдү. Үй-бүлө – бул нике, ата-энелик, туугандык, биргелешкен үй-бүлөлүк мамилелер менен байланышкан адамдардын жамааты; ал коомдун негизги өзөгү катары маанилүү социалдык функцияларды аткарат, социалдык өнүгүү үчүн да, адамдын жашоосу үчүн да анын коргоосу, колдоосу жана руханий муктаждыктарын канааттандыруу үчүн өзгөчө маанилүү ролду ойнойт.

Азыркы үй-бүлө эволюциянын оор баскычынан өтүп жатат-салттуу моделден жаңы моделге өтүү. Никеден тышкары төрөлгөн балдардын саны өсүүдө. Никелердин саны азайып баратат, ажырашуулардын көпчүлүгү жаш үй-бүлөлөргө туура келет. Үй-бүлөлүк мамилелердин түрлөрү өзгөрүп

жатат, үй-бүлөлүк жашоодо бийлик жана баш ийүү тутуму, жубайлардын ролу жана функционалдык көз карандылыгы, ошондой эле балдардын коомдогу социалдык-укуктук абалы өзгөрүп жатат. Жарандык никелердин саны жыл сайын көбөйүүдө. Үй бүлөнүн жогорку деңгээлдеги – сапаттуу жашоо үчүн зарыл болгон социалдык функциялар ал тарабынан аткарылат. Үй-бүлөнүн болушуна таасир эткен эң таасирдүү факторлордун бири – үй-бүлөдөгү ролдордун бөлүштүрүлүшүндө, мүлктүн түздөн-түз байланыштуу мүлктүк мамилелер, менчиктин укуктук абалына жана башкаларга субъект катары иш алып баруусунда.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары никени мамлекеттик каттоодон өткөргөндөн кийин жеке мамилелердин пайда болушун гана эмес, мүлктүк мамилелерди да байланыштырат. Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодексинин 12-беренесине ылайык, жубайлар мыйзамдуу никеге тургандан кийин, нике учурунда жубайлар алган бардык мүлк жалпы менчик режимине баш ийет. Бул формулировка норма милдеттүү деген тыянакка келүүгө мүмкүндүк берет, бирок нике учурунда жубайлар алган мүлк алардын жалпы менчиги экендигин, эгерде бул мүлк үчүн башка режим алардын ортосундагы келишим менен түзүлүшү керек (КР Үй-бүлө кодексинин 35-бер.). Бул норма позитивдүү. Башкача айтканда, нике учурунда жубайлар алган мүлк алардын жалпы мүлкү болуп саналат. Нике учурунда бир жубай сатып алган мүлк (жубайлардын биргелешкен мүлкү) ар бир жубайдын жумуштан, ишкердик ишмердүүлүктөн жана акыл-эс натыйжаларынан, алардан алынган пенсиялардан, жөлөкпулдардан жана башка акчалай төлөмдөрдөн (материалдык жардам үчүн суммалар, жаракат алгандыктан же ден-соолукка башка зыян келтиргендиктен иштөө жөндөмүнөн айрылгандыгы үчүн компенсация катары төлөнгөн суммалар ж.б.) кирешелерин камтыйт. Жубайлардын биргелешкен менчиги ошондой эле кыймылдуу жана кыймылсыз мүлк, баалуу кагаздар, акциялар, депозиттер, кредиттик мекемелерге же башка коммерциялык уюмдарга берилген капиталдын акциялары, ошондой эле нике учурунда алынган башка бардык активдер, алар бир жубайдын атынан же бир же бир нече жубайлардын атынан жасалганына карабастан. Жубайлардын биргелешкен мүлккө болгон укугу нике учурунда үй тиричилиги, бала багуу же башка жүйөлүү себептерден улам көзкарандысыз кирешеге ээ болбогон жубайларга да таандык.

Ар бир жубай биргелешкен мүлктү жайбаракат бөлүшүүгө, пайдаланууга жана бөлүштүрүүгө бирдей укукка ээ. Биргелешкен менчик укугу эки жубайга тең таандык, алардын ар бири мүлктү сатып алууда кошкон салымына карабастан. Ошол эле учурда, мүлк кимден жана кимдин атынан алынгандыгы же мыйзамдуу документ чыгарылгандыгы маанилүү эмес.

Жубайлар коомго зыян келтирүү фактысын далилдөөнүн зарылчылыгы жок, анткени мыйзамда көрсөтүлгөн мүлк жубайлардын биргелешкен менчиги болуп саналат деген презумпция белгиленген. Биргелешкен мүлккө болгон укук бир гана үй-бүлөнү башкарган, балдарга кам көргөн жана башка жүйөлүү себептерден улам көзкарандысыз кирешеге ээ болбогон жубайга да ээ. Демек, жубайынын кирешесинин жоктугу, эгерде ал үй-бүлөлүк жумушта башка формада иштесе же аны себептерден улам иштей албаса, (олуттуу оору, армияга чакыруу, башка шаарда машыгуу; мисалы, улгайган, катуу ооруп жаткан үй-бүлө мүчөсүнө кам көрүү үчүн жумушта калуу керек болгондо жашоо шарттарын машыктыруу) мүлккө ээ болуу укугунан ажыратпайт. Үй-бүлөнүн жыргалчылыгына чоң салым кошуу салым катары каралып келет.

Үй-бүлөлүк мүлктүн жалпы мыйзамдарына төмөнкүлөр кирет:

а) ар бир жубайынын эмгек ишмердүүлүктөн, ишкердик ишмердүүлүктөн жана интеллектуалдык ишмердүүлүктүн натыйжаларынан. Биринчиден, бул жубайлардын эмгек акысы, жеке нотариалдык ишмердүүлүк менен алектенген жубайлардын кирешеси, ишкердик чөйрө, басылып чыккан адабиятты, кино тартуу, искусство, телефильм же спектакль чыгаруу, концерттик спектаклдер ж.б.;

б) пенсиялар, стипендиялар, жөлөкпулдар, ошондой эле атайын максатка арналбаган башка төлөмдөр (материалдык жардамдын өлчөмдөрү, эртең мененки ишке жарамдуулугуна, мертинүүгө, ден соолугуна ар кандай башка зыян келтирүүгө алып келген зыянын ордун толтурууга төлөнгөн суммалар ж.б.).

Ошондуктан, ар бир жубайдын жалпы мүлкү-бул жубайдын биргелешкен каражаттары менен нике учурунда алынган мүлктөр. Ошол эле учурда, мүлктү жубайынан ким сатып алганы маанилүү эмес: алардын бири, экинчисинин макулдугу менен же биргелешип. Мүлктүн айрым түрлөрү (унаалар, батирлер, үйлөр, жер, гараждар, акциялар ж.б.) жубайлардын биринин атынан берилет жана катталат. Бирок, бул өзүнөн өзү болгон, мүлк берилген жубайга жеңилдиктерди же өзгөчө укуктарды бербейт. Биринчи жубайда менчик укугунун пайда болушунун себеби-үчүнчү орунда түзүлгөн сатуу келишими, ж.б., тиешелүү органдарда катталган жана экинчи жубайда бул нерсенин менчик укугу мыйзамдын түздөн-түз көрсөтмөсүнөн келип чыгат.

Биргелешкен менчикте жубайлар соодадан чыгарылбаган мүлктү сактап кала алышат. "Менчик" деген терминди мыйзам чыгаруучу салттуу мааниде колдонулат. Ал нерселерди гана эмес, ар кандай менчик укуктарын да коргойт. Илимий макалада мүлккө жана мүлккө болгон укуктардан тышкары, зыянга жубайлардын чынчылдыгы (карыздары) кириши мүмкүн деген пикир айтылат.

Мыйзам жубайлардын биринин биргелешкен мүлкү никеде алынган мүлк экендигин көрсөтөт. Карыздар болушу мүмкүн эмес жалпы мүлктүн объектиси. Карыздар мүлктү жүктөйт, бирок ага кирбейт. Бул тыянак үй-бүлөлүк укукта камтылган "жубайлардын биргелешкен мүлкүн бөлүштүрүүдө жубайлардын жалпы карыздары аларга берилген карыздарга пропорционалдуу түрдө жубайлардын ортосунда кошулат" деген эрежени солкулдата албайт. Жубайлардын биргелешкен мүлкүн бөлүштүрүү. Жубайлар нике учурунда, ошондой эле нике аяктагандан кийин зыяндын биргелешкен бөлүнүшүн эсептешет. Жубайлардын биргелешкен менчигинин учурдагы бөлүштүрүлүшүндө алардын ар биринин менчик үлүшүн аныктоо маанилүү. Ошентип, жубайлардын мүлкүнүн жалпылыгы бөлүнүү менен токтотулат, натыйжада алардын ар бири бөлүнүүдөн мурун алардын биргелешкен менчигинде болгон мүлктүн бир бөлүгүнүн ээси болуп калат. Жубайынын биргелешкен менчигиндеги мүлктүн негиздери жана бөлүштүрүү тартиби. Жогоруда айтылгандай, нике учурунда, никенин бузулушуна байланыштуу жана нике бузулгандан кийин, жубайлардын биргелешкен мүлкүнүн бөлүнүшү себеп болгон. Нике учурунда мүлктү конфискациялоо менен байланышкан жалпы зыянды жубайлардын бирине бөлүү зарылдыгы пайда болушу мүмкүн (мисалы, алимент төлөө милдети).

Жубайлардын биргелешкен мүлкүн бөлүштүрүү жубайлардын биргелешкен мүлкүндө жубайлардын үлүшүн калыбына келтирүү өтүнүчү боюнча жубайлардын ар биринин өтүнүчү боюнча же эки жубайдын өтүнүчү боюнча жүргүзүлүшү мүмкүн. Жубайлардын биргелешкен мүлкүн бөлүштүрүү жубайынын өлүмүнөн кийин, мураска өткөн биргелешкен мүлктөн маркумдун үлүшүн бөлүштүрүү керек болгондо пайда болушу мүмкүн. Жубайлардын ортосунда чыр-чатак болбосо, мындай өлүм атайылап жасалышы мүмкүн. Бул учурда жубайлар ажырашуу келишимин түзүшөт. Жубайлардын биргелешкен менчигинин бөлүмүндөгү мыйзамдын жоболоруна ылайык, бул мүлктөгү акциялар жубайлар тарабынан бирдей деп эсептелет, эгерде жубайлардын ортосундагы келишимде башкача каралбаса. Жубайынын кирешесинин суммасы (кирешеси) анын үлүшүнүн суммасына таасир этпейт. Жубайлардын өтүнүчү боюнча, алардын биргелешкен мүлкүн бөлүштүрүү жөнүндө келишим нотариалдык күбөлөндүрүлүшү мүмкүн. Эгерде келишим болсо, мүлктү бөлүштүрүү келишимге ылайык жүргүзүлөт. Жубайлар мүлктү бирдей үлүштө эмес, башка пропорцияда бөлүшө алышат. Бирок, эгерде мындай бөлүм тарабынан түзүлгөн укуктар бузулса, анда акыркы баалоолор тиешелүү бөлүм келишимине ылайык каршы чыгуу керек. Эгерде жубайлардын ортосунда мүлктү бөлүштүрүү боюнча талаш-тартыш болсо, анда ал сот тарабынан чечилет. Белгилей кетүүчү нерсе, жубайлар алардан жалпы мүлктүн үлүшүн талап кыла алышпайт, бул үй-бүлөлүк мамилелердеги жалпы мүлктүн субъекттери жубайларга гана таандык, башкача айтканда, күйөө менен аялга гана таандык. Учурдагы талаптарга ылайык, алардын бирин бөлүштүрүү мүлктү бөлүштүрүүнү эмес, бөлүштүрүүнү билдирет. Башка учурларда, жубайлар катары жалпы мүлктүн башка адамдары (менчиктештирилген көп кабаттуу үйдө) жалпы мүлктүн башка адамдары болсо, жалпы мүлктүн катышуучусу өзүнүн үлүшүн бөлүштүрүүнү талап кылышы мүмкүн. Мүлктү бөлүштүрүүдө сот органында кандай нерселер камтылганын билиши керек. Бөлүнбөгөн мүлк-бул ар бир жубайдын менчиги.

Мыйзамга ылайык, ар бир жубайга таандык болгон мүлк:

а) никеге чейин ар бир жубайга берилген мүлк (никеге чейинки мүлк). Мисалы, турак-жай имараты, гараж, сактык банкындагы аманат, үлүштөр, жубайлар менен никенин ортосундагы жемиштүү мамиле анын менчиги болуп саналат; б) жубайынын мүлкү нике учурунда ар бир жубайдын менчиги катары каралышы керек, бирок анын никеге тийгизген таасирин көрсөткөн себептерден улам. Мисалы, күйөөсү нике учурунда сатып алган батир, гараж, бирок нике бузуудан мурун тапкан каражаттары боюнча. Ошондуктан, бир жубайдан мураска алынган мүлктү сатуудан алынган каражаттар, алар катталган никеде болсо дагы, ушул жубайдын менчиги болуп саналат; в) жубайлардын бири никеде турганда белек катары же мурас боюнча же башка бекер бүтүмдөр аркылуу алган мүлкү. Башка акысыз бүтүмдөр деп жарандардын жеке менчигине мүлктү (биринчи кезекте менчиктештирүү жолу менен батирлерди) акысыз берүүгө багытталган бүтүмдөрдү түшүнүү керек. Акысыз бүтүмдөргө кайрымдуулук ж.б. Жубайлардын өзүнчө мүлкүнө жубайы белек катары алган мүлк кирет.

Учурдагы мыйзамдарда берилүүчү сеп протоколдорунда камтылган ченемдер жок. Сеп катары, буюмдар, күнүмдүк нерселер, тиричилик техникалары, телефондор, видео, аудио жабдуулар, унаа, батир адатта алынып салынат. Келинге берилүүчү сеп анын ата-энесинен жана белек катары берилет. Сеп мыйзамдуу жобосунда нике келишиминде никеге турган адам каралышы мүмкүн. Эгерде сеп үйлөнүү

тоюна чейин колуктуга берилсе, анда ал күйөө баланын үйүнө жеткирилсе дагы, колуктунун мүлкү катары таанылат. Эгерде үйлөнүү үлпөтүндө келиндин берилүүчү сеп көрсөтүлсө, анда ал колуктуга белек катары каралышы керек жана менчик катары каралышы керек. Кандай болбосун, эгерде үй-бүлөлүк келишимде же атайын келишимде түздөн-түз көрсөтмөлөр болбосо, берилүүчү сеп күйөөнүн менчиги болуп калбайт.

Үйлөнүү үлпөт белектери. Той белектери номиналдык болушу мүмкүн, башкача айтканда, белгилүү бир жубайга арналган. Мындай учурларда, эч кандай шек жок, анткени берилген мүлк бул жубайдын менчигине айланат. Эгерде жеке катуу колдонулуучу нерселер (мисалы, айымдарга арналган буюмдар) белек катары берилсе, анда алар аялдын менчиги болуп саналат жана бөлүүгө жатпайт. Эгерде үйлөнүү үлпөт белеги жеке пайдалануу менен байланышкан кымбат баалуу буюмдар (норка пальтосу) болсо, анда алар аялдын өзүнчө менчиги болуп саналат. Мыйзамга ылайык, бөлүм жубайлардын жалпы карыздарын эске алат. Жубайлардын жалпы карыздары (мисалы, үй-бүлөнүн муктаждыктары үчүн коммерциялык банктан алынган насыя) жана укуктарга (мисалы, акча, баалуу кагаздар-акциялар, облигациялар, вексельдер) мүлктүн калган бөлүгү сыяктуу эле эрежелер сакталат, башкача айтканда, алар жубайларга алардын акцияларына пропорционалдуу бөлүштүрүлөт.

Демек, жубайлардын жалпы мүлкү эмнени билдирет? Нике учурунда жубайлар алган мүлк алардын жалпы мүлкү болуп саналат. Эгерде биргелешкен мүлктү бөлүштүрүү ажырашуусуз жүрсө, жубайлардын бөлүшкөндөн кийин алган мүлкү сыяктуу бөлүштүрүлбөгөн жубайлардын мүлкү жубайлардын биргелешкен менчигин түзөт.

Адабияттар:

1. Правовое регулирование института брачного договора. // Российский юридический журнал. – 2002. - №4(36).
2. Правовое регулирование некоторых имущественных прав несовершеннолетних детей по законодательству Российской Федерации. // ИГ «Юрист». – 2003.
3. Правовая природа имущественных отношений в семье. // ИГ «Юрист». – 2004.
4. Гражданское право: учебник в 3 томах Том 3 / под ред. Сергеева А.П. М.: Проспект, 2015.
5. Гражданский процесс / И.В. Решетникова, В. В. Янков. 7-е изд. М. Норма, 2016.
6. Пчелинцева Л.М. Семейное право России: учебник для вузов / Л.М. Пчелинцева. - М.: Юрлицинформ, 2009.
7. Соменков С.А. Раздел общего имущества супругов / С.А. Соменков // Законы России: опыт, анализ, практика. - 2008.